

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОСТОРУ ЯК ДЖЕРЕЛА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

ГОНЧАР Ольга¹, ЯНОВСЬКІ Анджей Марцель²

¹Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-3917-7586>

o.i.gonchar@i.ua

²Вища школа бізнесу та менеджменту в м. Чеханув, Польща,

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-2125-343X>

andrzej.j@poczta.fm

Інтернаціоналізація вищої освіти є важливим компонентом стратегії розвитку України, спрямованої на Євроінтеграцію, поглиблення міжнародної співпраці, підвищення конкурентоспроможності університетів, розвиток та інтеграцію інтелектуального потенціалу країни у глобальний освітній простір. У статті досліджено роль закладів вищої освіти України у формуванні інтелектуального потенціалу нації в контексті сучасних процесів глобалізації.

Проаналізовано функціональні напрями діяльності закладів вищої освіти – освітній, науковий, інноваційний, соціальний та міжнародний. Окрема увага приділена впливу євроінтеграційних процесів, цифровізації освітнього середовища, розвитку стартап-культури та академічної мобільності. Висвітлено ключові виклики, з якими стикається система вищої освіти України, та окреслено перспективні напрями її модернізації. Обґрунтовано, що університети в умовах глобалізації виступають рушійними силами суспільного розвитку, платформами для інновацій та формування висококваліфікованого людського капіталу. Резюмовано, що підвищення престижу наукової діяльності та ефективне управління змінами в системі вищої освіти можливе завдяки запровадженню стипендіальних програм для молодих дослідників, створенню міжнародних шкіл, організації наукових обмінів та підтримці стартапів і інновацій. Перспективним є також розвиток державно-приватного партнерства через інтеграцію бізнесу в процес навчання, створення програм дуальної освіти, замовлення спеціалістів із боку компаній.

Ключові слова: заклади вищої освіти, освітньо-науковий простір, євроінтеграція, інтернаціоналізація, управління змінами, інтелектуальний потенціал, освітня політика, освітні програми, інновації, цифровізація, академічна мобільність, сталий розвиток.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-63>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Дослідження чинників, які впливають на формування освітньо-наукового простору, інтернаціоналізацію вищої освіти України, є важливим елементом розвитку сучасних університетів, які докладають зусиль, щоб залишатися конкурентоспроможними на глобальному ринку освітніх послуг [1, 2, 6, 7, 13, 15]. Діяльність спрямовується на розширення наукових і академічних зв'язків, розвиток мобільності студентів і викладачів, більшого залучення учасників освітнього процесу до багатокультурного освітнього середовища, яке сприяє реалізації інноваційних інструментів, обміну ідеями та підвищенню якості освітніх програм і освітніх послуг [5, 7, 8, 9, 17]. Крім того, у ХХІ столітті світ вступив у фазу глобальної конкуренції, де вирішальним ресурсом стає не природна сировина чи виробничі потужності, а інтелектуальний капітал. За таких умов, ключовими чинниками соціально-економічного поступу виступають знання, здатність до інновацій, гнучкість мислення, технологічна грамотність та науковий пошук. Саме тому національний інтелектуальний потенціал, джерелом формування якого, значною мірою, є заклади вищої освіти, дедалі частіше розглядається як головний стратегічний ресурс держави, здатний забезпечити її суверенність, динамічний розвиток та гідне місце у світовому просторі.

В українських реаліях, особливо в контексті обґрунтування стратегічних перспектив повноцінної відбудови економіки країни і активного курсу на європейську інтеграцію, значення інтелектуального потенціалу не просто зростає – воно набуває критичного характеру. Водночас, формування цього потенціалу можливе лише за умови наявності ефективної, сучасної, відкритої та конкурентоспроможної системи вищої освіти, яка здатна не лише відтворювати знання, але й продукувати нові ідеї, формувати компетентності, виховувати критично мислячих та соціально відповідальних громадян.

Заклади вищої освіти України в сучасних реаліях виступають основними осередками акумуляції, трансляції та розвитку інтелектуального ресурсу країни. Вони готують фахівців, здатних інтегруватися в європейське та глобальне професійне середовище, проводять наукові дослідження, беруть участь у міжнародних проєктах, сприяють розвитку локальних громад і регіонів. Саме в університетських аудиторіях формується покоління, яке має забезпечити інтелектуальну модернізацію України.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні засади формування та розвитку інтелектуального потенціалу заклали представники сучасної науки: О. Альохін, Д. Белл, Є. Бельтюков, В. Геєць, П. Друкер, І. Карапейчик, Н. Краснокутська, О. Олексюк, П. Перерва, І. Репіна, П. Саух, А. Череп та ін. [2, 6, 10, 11, 16]. Різним аспектам обґрунтування та реалізації методів та технологій удосконалення освітньо-наукового простору в Україні та за її межами досліджували та обговорювали видатні науковці: В. Бех, О. Богомолов, Н. Гавриленко, В. Гросул, С. Гуткевич, В. Гура, В. Кремень, Е. Лібанова, І. Оніщенко, Ф. Фукуяма, О. Хомерікі, О. Шаров [1, 3, 4, 6, 12, 13].

Водночас, у процесі входження до Європейського освітнього простору українські заклади вищої освіти стикаються з численними викликами: необхідністю гармонізації освітніх стандартів, інтеграції до міжнародних академічних мереж, забезпечення якості та доброчесності, оновлення управлінських моделей, розвитку цифрової інфраструктури, збереження і розвиток людського капіталу тощо.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Актуальність дослідження зумовлена потребою комплексного аналізу ролі вищої школи в Україні у формуванні інтелектуального потенціалу держави в умовах євроінтеграції. Важливо не лише оцінити поточний стан, але й визначити стратегічні напрями трансформації закладів вищої освіти (ЗВО) як центрів інтелектуального розвитку. Головною метою статті є системне висвітлення функціональної ролі українських ЗВО у створенні та реалізації інтелектуального капіталу, а також дослідження впливу євроінтеграційних процесів на їхню трансформацію.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Поняття «інтелектуальний потенціал» є надзвичайно багатограним і міждисциплінарним, охоплюючи категорії, що використовуються в економічній, соціологічній, психологічній, філософській і педагогічній науці. В узагальненому вигляді, інтелектуальний потенціал можна розуміти як сукупність знань, навичок, компетентностей, інтелектуальних здібностей, творчого мислення, дослідницької активності, мотиваційних установок та цінностей, які формують здатність особи, колективу або суспільства продукувати, засвоювати та застосовувати нові знання й технології для розв'язання актуальних проблем.

В. П. Бех [1], П. Ю. Саух [6] розглядають інтелектуальний потенціал як якісну характеристику суспільства, що поєднує індивідуальний інтелект громадян з інституційною спроможністю соціальних систем генерувати та використовувати знання. У цьому контексті, розвиток освіти та науки, доступ до інформаційних ресурсів, наявність сприятливого середовища для творчості та інновацій є ключовими умовами реалізації потенціалу.

Таким чином, методологічна база дослідження інтелектуального потенціалу має орієнтуватись на такі основні підходи: системний підхід – передбачає розгляд інтелектуального потенціалу як цілісної взаємопов'язаної структури елементів: освітніх установ, дослідницьких організацій, кадрового потенціалу, інфраструктури знань; ціннісно-гуманістичний підхід – акцентує увагу на важливості свободи думки, критичного мислення, моральних засад наукової діяльності; функціональний підхід – розглядає інтелектуальний потенціал у контексті практичного застосування знань у сфері економіки, управління, технологій, виконання професійних функцій; мережевий підхід – актуальний в умовах глобалізації та цифровізації, коли значення набувають академічні й інституційні зв'язки у світовому просторі.

Особливу роль у формуванні інтелектуального потенціалу відіграє освітня система, зокрема – вища освіта. Саме ЗВО створюють інституційне середовище, де відбувається накопичення, збереження й трансляція знань. Університет – це не лише навчальна установа, а багаторівнева структура з потужним науковим, культурним і соціальним впливом. За словами Л. Товажнянського [10], університет – це інтелектуальне ядро регіону, що визначає його інноваційну динаміку, соціальну активність і перспективу сталого розвитку.

Формування інтелектуального потенціалу через ЗВО передбачає поєднання трьох базових функцій: освітньої – забезпечення базової і спеціалізованої підготовки кадрів, формування світогляду та ключових компетентностей; науково-дослідницької – створення нового знання, участь у прикладних і фундаментальних дослідженнях; інноваційної – трансфер технологій, комерціалізація знань, взаємодія з бізнесом і владою.

Таким чином, інтелектуальний потенціал не є абстрактною категорією – це конкретна система, яка потребує сталого розвитку через підтримку академічного середовища, розвиток наукової культури, автономії ЗВО та стимулювання творчої активності громадян.

Заклади вищої освіти України відіграють провідну роль у формуванні інтелектуального капіталу нації. Їхнє значення полягає не лише у підготовці фахівців для різних сфер економіки, а й у створенні середовища для генерації знань, розвитку критичного мислення, дослідницької діяльності, академічної мобільності та виховання громадянської відповідальності. Університети виступають багатофункціональними структурами, що забезпечують відтворення еліти суспільства – як інтелектуальної, так і управлінської.

За офіційною статистикою Міністерства освіти і науки України [8], у 2024 році в Україні функціонувало понад 280 ЗВО III-IV рівнів акредитації, у яких навчалося понад 1,3 мільйона студентів. Щороку в країні випускається понад 300 тисяч бакалаврів і магістрів, що становить значний людський ресурс. Водночас, не менш важливою є якість цього ресурсу: рівень знань, мотивація, здатність до самоосвіти, участь у науково-дослідницьких проєктах, володіння іноземними мовами, цифрова грамотність.

Функції ЗВО у формуванні інтелектуального капіталу охоплюють наступні напрями (рисунк 1):

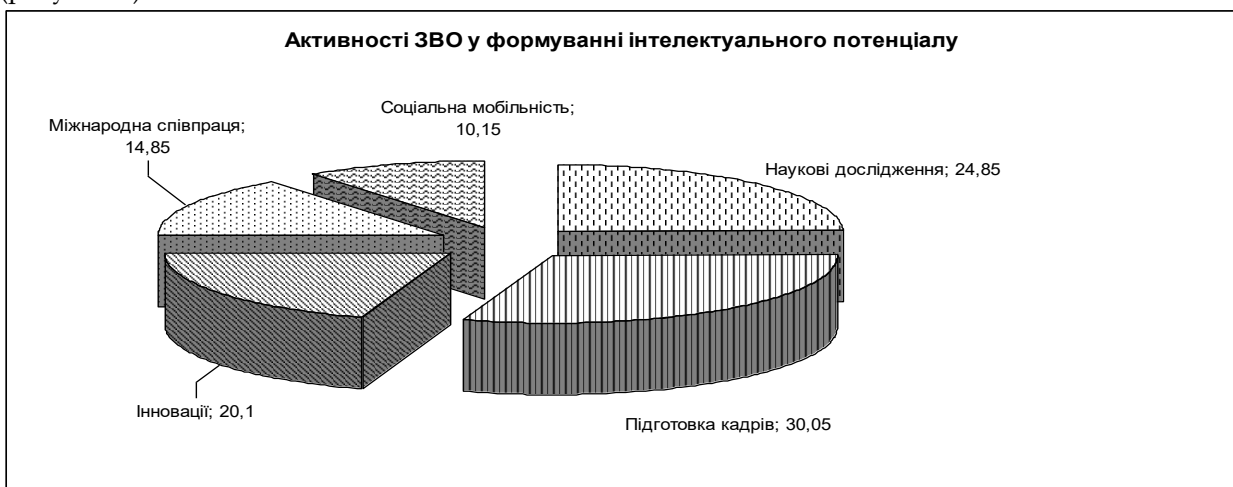

Рис. 1. Напрями діяльності закладів вищої освіти [за даними 5, 7, 8, 9, 15]

Підготовка кадрів – формування системних знань і професійних компетентностей у межах навчальних програм, які відповідають потребам сучасного ринку праці.

Науково-дослідницька діяльність – проведення фундаментальних і прикладних досліджень, участь у національних та міжнародних грантових програмах.

Інноваційна активність – створення стартапів, патентування розробок, впровадження результатів наукової діяльності у виробництво.

Міжнародна співпраця – участь у програмах Erasmus+, Horizon Europe, Jean Monnet, академічний обмін, подвійні дипломи.

Соціальна відповідальність – підвищення освітнього рівня населення (особливо – молоді), соціальні ініціативи, підтримка сталого розвитку громад.

Роль університетів як центрів генерації знань також проявляється у створенні наукових шкіл, підтримці міждисциплінарних досліджень, розвитку аспірантури та докторантури. На базі багатьох ЗВО створено інститути післядипломної освіти, центри кар'єрного розвитку, технопарки, кластери.

В сучасних умовах глобалізаційних змін та євро інтеграційного вектору розвитку України, особливої уваги заслуговує процес інтернаціоналізації вищої освіти, який стимулює інтеграцію українських вишів до глобального академічного середовища. ЗВО активно залучаються до спільних освітніх програм, подвійного диплома, дистанційного навчання, ліцензування англomовних курсів. Ряд університетів реалізують спільні магістерські програми з університетами Німеччини, Польщі та Франції [5, 12, 14, 15].

Ці пропорції демонструють, що ЗВО сьогодні – це не просто навчальні заклади, а багатофункціональні платформи знань, які поєднують в собі традиції класичної освіти й вимоги до гнучкої інноваційної екосистеми. Університети також виконують регіональну функцію: сприяють

розвитку місцевих громад, створенню робочих місць, реалізації соціальних проєктів. Наприклад, у Вінниці, Луцьку, Полтаві та Хмельницькому університети стали ядрами для створення кластерів інноваційного розвитку, співпрацюючи з місцевим бізнесом, органами влади та ІТ-сектором. ЗВО в Україні виконують не лише традиційну освітню функцію, але й виступають як генератори інтелектуальної енергії, рушії соціально-економічних трансформацій, інтегратори вітчизняної освіти до глобального наукового та інноваційного простору.

Враховуючи, що євроінтеграція України є багатовекторним і складним процесом, який охоплює не лише політичну та економічну сферу, але й освіту, науку, культуру, стандарти якості життя, місія формування нового покоління високоосвідчених активних громадян, здатних жити й працювати в умовах відкритого європейського простору покладається саме на заклади вищої освіти. У цьому контексті українські ЗВО за останні два десятиліття проходять етап глибокої трансформації відповідно до стандартів Європейського простору вищої освіти. Процес входження України до Болонського процесу, який розпочався у 2005 році, став відправною точкою системних змін у вищій освіті. Основні етапи цієї трансформації включали:

- впровадження трирівневої моделі освіти (бакалавр – магістр – доктор філософії);
- адаптацію Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS);
- забезпечення прозорості дипломів через додатки до них європейського зразка;
- реформу внутрішньої та зовнішньої системи забезпечення якості освіти;
- розвиток мобільності студентів і викладачів.

Сьогодні понад 80 українських університетів беруть участь у програмах Erasmus+, реалізуючи академічні обміни, спільні навчальні курси, модернізацію навчальних планів. Чимало з них мають партнерські відносини з десятками європейських ЗВО, що дозволяє студентам отримувати подвійні дипломи, проходити стажування за кордоном, брати участь у спільних наукових дослідженнях. Україна також активно залучена до програми Horizon Europe, що відкриває доступ до фінансування дослідницьких проєктів, інноваційних стартапів, транснаціональних ініціатив. Наукові колективи ЗВО дедалі частіше виступають координаторами або партнерами в міжнародних консорціумах. Програми Jean Monnet підтримують викладання європейської інтеграції в навчальних планах. Університети, які отримують ці гранти, відкривають спеціалізовані модулі, кафедри, дослідницькі центри. Це сприяє поширенню знань про функціонування ЄС, розвиток європейських студій, підготовку фахівців з міжнародного права, публічного адміністрування, зовнішньої політики (рис. 2).

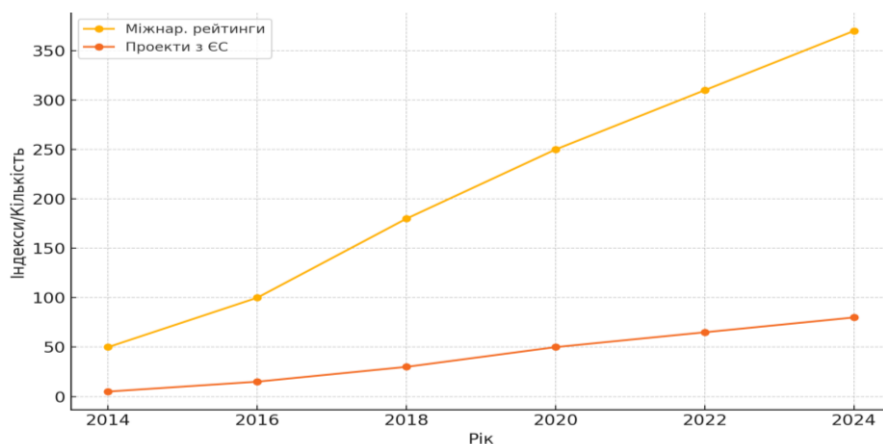

Рис. 2. Показники динаміки участі ЗВО України у європейських проєктах [за даними 7, 8, 15]

Активізація участі українських ЗВО в міжнародних програмах наочно демонструє ефективність інтеграційних зусиль. Однак євроінтеграція – це не лише можливості, але й виклики. Українським університетам необхідно постійно адаптувати навчальні програми до європейських рамок кваліфікацій, впроваджувати принципи автономії, розвивати внутрішні механізми забезпечення якості, боротися з академічною недобросовістю. Також надзвичайно важливим є кадровий аспект: забезпечення конкурентної оплати праці викладачів, збереження наукових кадрів, стимулювання молодих дослідників. У цьому контексті варто згадати програму EU4Skills, яка спрямована на зміцнення людського капіталу в освіті, включаючи професійний розвиток освітян.

Окрему увагу слід приділити питанню мова викладання: відкриття англomовних програм є необхідною умовою для залучення іноземних студентів і інтеграції в міжнародний академічний простір. Певні університети вже активно реалізують англomовні освітні програми. Практика реалізації англomовних програм характерна і для Хмельницького національного університету.

Таким чином, євроінтеграційні процеси істотно трансформують систему вищої освіти в Україні. Вони змінюють не лише структуру навчання, але й філософію університету: від традиційної академічної моделі – до відкритої, мобільної, креативної і підприємницької. Саме така модель дозволяє максимально реалізовувати інтелектуальний потенціал країни в умовах глобалізованого світу.

На особливу увагу заслуговують питання цифровізації вищої освіти. В сучасних умовах цифрова трансформація стала не просто тенденцією, а безальтернативною потребою для всіх інституцій, зокрема для системи вищої освіти. Заклади вищої освіти (ЗВО), які прагнуть залишатися конкурентоспроможними та інтегрованими у глобальний академічний простір, мають впроваджувати цифрові технології у всі сфери своєї діяльності – від навчального процесу до управління, від наукових досліджень до взаємодії з громадськістю.

Цифровізація ЗВО включає наступні ключові напрями:

- перехід до електронного документообігу та цифрових платформ управління навчанням (Moodle, Google Classroom, Prometheus);
- впровадження електронних студентських квитків, індексів успішності, автоматизованих систем складання розкладу;
- розвиток дистанційного, змішаного та модульного навчання;
- використання аналітики даних для моніторингу успішності студентів;
- впровадження технологій штучного інтелекту, чат-ботів, віртуальних лабораторій;
- забезпечення інформаційної безпеки та цифрової грамотності усіх учасників освітнього процесу.

Пандемія COVID-19 прискорила ці процеси, змусивши більшість ЗВО перейти до онлайн-форматів у стислі терміни. Хоча початковий етап супроводжувався труднощами – недостатнім технічним забезпеченням, браком навичок, нестачею інтернет-доступу в окремих регіонах, – проте загалом університети подолали виклики і продемонстрували високу адаптивність.

Цифровізація відкриває також нові можливості для наукової діяльності: організація онлайн-конференцій та вебінарів; доступ до міжнародних наукових баз даних (Scopus, Web of Science); використання спільних редакторів для написання наукових праць; електронні репозитарії публікацій, дисертацій, патентів; інтеграція в наукометричні платформи (Google Scholar, ORCID, ResearchGate).

Окремо варто відзначити стрімкий розвиток інноваційної активності ЗВО, їх залучення до формування «стартап-культури». Сьогодні університети дедалі більше функціонують не лише як академічні інституції, а як платформи для розвитку інноваційного підприємництва. На їхній базі створюються: центри інновацій та трансферу технологій; стартап-інкубатори та акселератори; хакатони, студентські конкурси ідей, школи підприємництва; програми з розвитку soft skills, фінансової грамотності, презентаційних навичок.

Прикладами інноваційної активності можуть бути: CLOTEX-HUB та ТОВ Науковий парк Хмельницького національного університету, які формують умови цифровізації діяльності швейних підприємств регіону, їх включення у європейську екосистему; Sikorsky Challenge (КПІ ім. І. Сікорського) – один із найвідоміших акселераторів Східної Європи, який щороку проводить міжнародний стартап-фестиваль і забезпечує підтримку інновацій студентів; Kyiv Tech Hub (КНУ ім. Т. Шевченка) – платформа для комерціалізації університетських розробок та інтеграції в глобальні IT-мережі; Lviv IT Cluster – співпраця між бізнесом, владою та ЗВО Львова, що сприяє модернізації IT-освіти, запуску технопарків, створенню нових освітніх програм та інші.

Стартап-культура сприяє не лише розвитку підприємницького мислення, а й формуванню мотивованої академічної молоді, здатної самостійно реалізовувати ідеї, працювати в команді, презентувати результати, залучати інвестиції. Це безпосередньо впливає на інтелектуальний потенціал країни, формуючи покоління новаторів. У перспективі розвиток цифрової інфраструктури та інноваційної екосистеми має бути пріоритетом для освітньої політики України. Інтеграція цифрових технологій у вищу освіту дозволить підвищити її якість, доступність і відповідність вимогам часу, а отже – посилити інтелектуальний потенціал як на рівні окремої особистості, так і на рівні країни.

Таким чином, незважаючи на позитивну динаміку трансформацій, українські заклади вищої освіти стикаються з численними викликами, що перешкоджають повноцінному виконанню їхньої функції як носіїв і генераторів інтелектуального потенціалу. Ці проблеми мають системний характер і потребують стратегічного переосмислення державної політики у сфері освіти. Водночас існують і перспективні напрями розвитку. До них належить, в першу чергу, формування національної стратегії розвитку вищої освіти до 2030 року з акцентом на цифровізацію, інтернаціоналізацію, інноваційність та соціальну відповідальність. Важливим є також сприяння фінансовій децентралізації університетів, розвиток їхньої фінансової автономії, можливість самостійного розпорядження коштами, залучення грантів, меценатства, освітніх послуг.

Підвищення престижу наукової діяльності можливе завдяки запровадженню стипендіальних програм для молодих дослідників, створенню міжнародних шкіл, організації наукових обмінів та підтримці стартапів і інновацій. Перспективним виглядає розвиток державно-приватного партнерства через інтеграцію бізнесу в процес навчання, створення програм дуальної освіти, замовлення спеціалістів із боку компаній.

Також надзвичайно важливим є залучення українських університетів до глобальних освітніх і наукових мереж, відкриття спільних дослідницьких центрів, програм подвійного диплома, участь у міжнародних консорціумах. Крім того, інституційна автономія ЗВО дозволяє їм ефективніше формувати освітню політику, самостійно визначати структуру та зміст освітніх програм, кадрову політику та пріоритети розвитку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити низку узагальнень щодо ролі закладів вищої освіти України у формуванні інтелектуального потенціалу в умовах євроінтеграційних процесів. Вища освіта в сучасній Україні постає не лише як освітній інститут, а як стратегічний ресурс, здатний продукувати знання, формувати конкурентоспроможні кадри, підтримувати інноваційність та інтегрувати національну науку у світовий академічний простір. Перспективи розвитку вищої освіти пов'язані зі зміцненням фінансової автономії університетів, формуванням ефективної освітньої політики, підтримкою молодих учених та інтеграцією українських ЗВО до міжнародного науково-освітнього простору. Розвиток вищої освіти – це необхідна умова розвитку суспільства, інвестиція не тільки в економіку, але і у майбутнє країни як суб'єкта європейської спільноти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех В. П. Соціальні механізми формування інтелектуального потенціалу суспільства // Соціальна психологія. – 2021. – № 4. – С. 15–22.
2. Гончар О. І. Актуалізація управління потенціалом підприємства за умов євроінтеграції : монографія / О. І. Гончар. – Хмельницький : ХНУ, 2015. – 333 с.
3. Гуржій А. М. Цифровізація вищої освіти: теоретичні засади та практичні виклики // Освіта і управління. – 2022. – № 1(27). – С. 7–14.
4. Данильчук І. І. Євроінтеграція та модернізація вищої освіти в Україні // Вища школа. – 2021. – № 9. – С. 25–30.
5. Інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір : зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 жовт. 2024 р. [Електронне видання]. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2024. 292 с.
6. Кремень В.Г., Луговий В.І., Саух П.Ю. Освіта і наука — основа інноваційного людського розвитку // Вісник НАПН України. – 2020. – № 2(2). – <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3>
7. Концепція змісту освіти для європейського виміру України / С. Кобернік та ін. Osvita.ua. URL: <https://osvita.ua/school/method/581/> (дата звернення: 06.11.2024).
8. Міністерство освіти і науки України. Офіційна статистика вищої освіти України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua>.
9. Панчук М. Євроінтеграційні впливи на розвиток освітньої системи України. Інтермарум: історія, політика, культура. 2024. № 14. DOI: <https://doi.org/10.35433/history.112076> (дата звернення: 08.11.2024).
10. Товажнянський Л. Л. Університет як осередок інтелектуального розвитку регіону // Вісник НТУ «ХПІ». – 2020. – № 34(1393). – С. 10–16.

11. Чала Н. Д. Академічна мобільність як чинник інтеграції вищої освіти України до європейського простору // Освіта регіону. – 2023. – № 1(99). – С. 38–45.
12. Шевченко С. В. Проблеми академічної доброчесності у вищій школі України // Педагогіка і психологія. – 2021. – № 3. – С. 52–58.
13. Чернякова Ж., Остенда А., Барчук Є., Каплуновська А. Вплив держави на рівень інтернаціоналізації закладів вищої освіти: досвід Польщі // Development Service Industry Management – 2024. – № 3. – С. 184–192. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(27\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(27))
14. Achieving a European Education Area by 2025 and resetting education and training for the digital age. European Commission – Press release. 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1743 (дата звернення: 08.11.2024).
15. Education vs. Entrepreneurship – between theory and practice: the case of smes in poland / Janowski, A., Gonchar, O., Yakovyshyn, R. / E a M: Ekonomie a Managementthis link is disabled, 2023, 26(1), pp. 111–125. URL: <https://doi.org/10.15240/tul/001/2023-1-007>
16. Information Support of Intelligent Decision Support Systems for Managing Complex Organizational and Technical Objects Based on Markov Chains. Sharko, M., Petrushenko, N., Gonchar, O., ...Vorobyova, K., Zakryzhevskaya, I., CEUR Workshop Proceedingsthis link is disabled, 2022, 3171, pp. 986–998. <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57218491537>
17. Ministerstwo Spraw Zagranicznych (2024). W MSZ została zaprezentowana „Biała Księga” – zawierająca propozycje służące wyeliminowaniu nieprawidłowości w systemie wizowym RP. 14.10.2024. URL: <https://griml.com/LyNjh>

REFERENCES:

1. Bekh V. P. Sotsialni mekhanizmy formuvannya intelektualnoho potentsialu suspilstva // Sotsialna psykholohiia. – 2021. – № 4. – С. 15–22.
2. Gonchar O. I. Aktualizatsiia upravlinnia potentsialom pidpriemstva za umov yevrointehratsii : monohrafiia / O. I. Gonchar – Khmelnytskyi : KhNU, 2015. – 333 s.
3. Hurzhii A. M. Tsyfrovizatsiia vyshchoi osvity: teoretychni zasady ta praktychni vyklyky // Osvita i upravlinnia. – 2022. – № 1(27). – С. 7–14.
4. Danylchuk I. I. Yevrointehratsiia ta modernizatsiia vyshchoi osvity v Ukraini // Vyshcha shkola. – 2021. – № 9. – С. 25–30.
5. Intehratsiia systemy osvity Ukrainy v yevropeyskyi osvithii prostir : zb. tez dop. VI Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kyiv, 25 zhovt. 2024 r. [Elektronne vydannia]. Kyiv : DNU «Instytut osvitnoi analityky», 2024. 292 s.
6. Kremen V.H., Luhovyi V.I., Saukh P.Yu. Osvita i nauka – osnova innovatsiinoho liudskoho rozvytku // Visnyk NAPN Ukrainy. – 2020. – № 2(2). – <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3>
7. Kontseptsiiia zmistu osvity dlia yevropeiskoho vymiru Ukrainy / S. Kobernik ta in. Osvita.ua. URL: <https://osvita.ua/school/method/581/> (data zvernennia: 06.11.2024).
8. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Ofitsiina statystyka vyshchoi osvity Ukrainy. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua>.
9. Panchuk M. Yevrointehratsiini vplyvy na rozvytok osvitnoi systemy Ukrainy. Intermarum: istoriia, polityka, kultura. 2024. № 14. DOI: <https://doi.org/10.35433/history.112076> (data zvernennia: 08.11.2024).
10. Tovazhnianskyi L. L. Universytet yak osередok intelektualnoho rozvytku rehionu // Visnyk NTU «KhPI». – 2020. – № 34(1393). – С. 10–16.
11. Chala N. D. Akademichna mobilnist yak chynnyk intehratsii vyshchoi osvity Ukrainy do yevropeiskoho prostoru // Osvita rehionu. – 2023. – № 1(99). – С. 38–45.
12. Shevchenko S. V. Problemy akademichnoi dobrochesnosti u vyshchii shkoli Ukrainy // Pedagogika i psykholohiia. – 2021. – № 3. – С. 52–58.
13. Cherniakova Zh., Ostenda A., Barchuk Ye., Kaplunovska A. Vplyv derzhavy na riven internatsionalizatsii zakladiv vyshchoi osvity: dosvid Polshchi // Development Service Industry Management – 2024. – № 3. – С. 184–192. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(27\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(27))
14. Achieving a European Education Area by 2025 and resetting education and training for the digital age. European Commission – Press release. 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1743 (дата звернення: 08.11.2024).
15. Education vs. Entrepreneurship – between theory and practice: the case of smes in poland / Janowski, A., Gonchar, O., Yakovyshyn, R. / E a M: Ekonomie a Managementthis link is disabled, 2023, 26(1), pp. 111–125. URL: <https://doi.org/10.15240/tul/001/2023-1-007>
16. Information Support of Intelligent Decision Support Systems for Managing Complex Organizational and Technical Objects Based on Markov Chains. Sharko, M., Petrushenko, N., Gonchar, O., ...Vorobyova, K., Zakryzhevskaya, I., CEUR Workshop Proceedingsthis link is disabled, 2022, 3171, pp. 986–998. <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57218491537>
17. Ministerstwo Spraw Zagranicznych (2024). W MSZ została zaprezentowana „Biała Księga” – zawierająca propozycje służące wyeliminowaniu nieprawidłowości w systemie wizowym RP. 14.10.2024. URL: <https://griml.com/LyNjh>

DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC SPACE
AS A SOURCE OF INTELLECTUAL POTENTIAL: INNOVATIVE APPROACHES AND EUROPEAN
EXPERIENCE

GONCHAR Olga¹, JANOWSKI Andrzej Marcel²

¹Khmelnytskyi National University

²Higher School of Business and Management
Khmelnytskyi National University

The internationalization of higher education is an important component of Ukraine's development strategy aimed at European integration, deepening international cooperation, increasing the competitiveness of universities, and developing and integrating the country's intellectual potential into the global educational space. The article examines the role of Ukrainian higher education institutions in shaping the nation's intellectual potential in the context of modern globalization processes.

The functional areas of activity of higher education institutions are analyzed - educational, scientific, innovative, social, and international. Special attention is paid to the impact of European integration processes, digitalization of the educational environment, development of startup culture, and academic mobility. The key challenges facing the Ukrainian higher education system are highlighted, and promising areas for its modernization are outlined. It is substantiated that universities in the context of globalization act as drivers of social development, platforms for innovation, and the formation of highly qualified human capital. It is summarized that increasing the prestige of scientific activity and effective management of changes in the higher education system is possible through the introduction of scholarship programs for young researchers, the creation of international schools, the organization of scientific exchanges and support for startups and innovations. The development of public-private partnerships through the integration of business into the learning process, the creation of a dual education program, and customers from companies is also promising.

Keywords: *higher education institutions, educational and scientific space, European integration, internationalization, change management, intellectual potential, educational policy, educational programs, innovations, digitalization, academic mobility, sustainable development.*